

תמן^ו תנינן: רבי מאיר אומר: באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה. בן עזיי אומר: האלוליים מתעשרין בפני עצמן. – אמר רבי חונה: מעמיה דרבי מאיר – עד כאן הן מתמצות לילד מן הישנות, מיכן ואילך הן מתחילות לילד מן החדשות. – רבי יוסה בירבי בון בשם רב חונה: מעמון דרבי אלעזר ורבי שמעון – "לבשו כרים הצאן" – אלו הבכירות, "ועמקים יעטפו בר" – אלו האפילות, "יתרועעו אף ישירו" – אלו ואלו נכנסין לדיר להתעשר.

אור ל'שרים

רבי יוסה בירבי בון (מגדולי אמוראי ארץ ישראל בדור החמישי) אמר בשם רבי חונה: מעמון דרבי אלעזר (בן שמוע, תנא בדור הרביעי) ורבי שמעון (בן יוחאי, תנא בדור הרביעי) – טעמם (נימוקם) של רבי אלעזר ורבי שמעון (שאומרים: באחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה), – נאמר: "לְבָשׁוּ כָרִים הַצֹּאֵן (שדות המרעה לבשו את הצאן, והכוונה שצאן רבות מילאו את השדות וכיסו אותם כמלבוש) וְעַמְקִים יַעֲטֹפוּ כָר (עמקים התעטפו בתבואה. פירוש אחר: עמקים התעטפו בכבשים ("בר" הוא "עבור" במקרא ו"עבור" בארמית, ו"עבור" בערבית הוא כבש)), יִתְרֹעְעוּ אֶף יִשְׁירוּ (הצאן והעמקים ישמיעו קולות תרועה ושירה. פעיית הצאן וקול הרוח הנושבת בקמה מתוארים כשירה)" (תהילים סה, יד), ודורשים את הכתוב: "לְבָשׁוּ כָרִים הַצֹּאֵן" – הצאן, שהן הנקבות, לבשו את הכרים, שהם הכבשים הזכרים, כלומר, הצאן התייחמו והתעברו מהכרים (כך פירשו בתרגומים חלק זה של הכתוב), – אלו הפכירות – חלק זה של הכתוב מתייחס לבהמות המקדימות להתעבר לפני ניסן, "וְעַמְקִים יַעֲטֹפוּ כָר" – הצאן שבעמקים התעטפו בכבשים, כלומר, הצאן התעברו (ואפשר שדרשו "בר" מלשון עיבור (הריון), שכן "בר" מתורגם בארמית "עבור" (תבואה)), – אלו האפילות – חלק זה של הכתוב מתייחס לבהמות המאחרות להתעבר בניסן (אפשר שפירשו "יעטפו" כמו: "וּבְהַעֲטִיף הַצֹּאֵן", "הַעֲטִיפִים" (בראשית ל, מב בעניין התייחמות הצאן של יעקב ולבן), ותרגמו בתרגומים: עיטוף - איחור), "יִתְרֹעְעוּ אֶף יִשְׁירוּ" – אלו ואלו – הנולדים לפני אלול מהבהמות המקדימות להתעבר, והנולדים באלול מהבהמות המאחרות להתעבר, נכנסין לדיר להתעשר – נכנסים לדיר כדי להתעשר, שהם מצטרפים למעשר ומעשרים מאלו על אלו (דרשו "יתרועעו" - יתחברו מלשון רַע (חבר), ודרשו "ישירו" כאילו כתוב "יעשרו" מלשון מעשר). מכאן שאין אחד באלול ראש השנה למעשר בהמה אלא אחד בתשרי.

בבבלי ראש השנה ז, ב אמרו: "באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה". - מני? רבי מאיר היא, דתנן: רבי מאיר אומר:

מכיוון שהמחלוקת במשנה בעניין זמן הגורן השלישי למעשר בהמה, האם הוא בסוף אלול או בסוף אב, נובעת מהמחלוקת בעניין זמן ראש השנה למעשר בהמה, דנים בעניין זמן ראש השנה למעשר בהמה.

במשנה ראש השנה א, א שנינו: "באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה; רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בתשרי".

כאן התחלת מקבילה בירושלמי ראש השנה א, א.

מציעים משנה: תמן תנינן: – שם (במקום אחר - משנה בכורות ט, ה) שנינו: רבי מאיר (גדול התנאים בדור הרביעי) אומר: באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה – שאין מעשרים מבהמות שנולדו לפני אחד באלול על בהמות שנולדו אחרי אחד באלול, וכן אין בהמות שנולדו לפני אחד באלול ובהמות שנולדו אחרי אחד באלול מצטרפות למניין עשר בהמות החייבות במעשר. הרי שסתם המשנה במסכת ראש השנה רבי מאיר. בן עזיי (שמעון בן עזאי, תנא בדור השלישי) אומר: האלוליים – הנולדים בחודש אלול, מתעשרין בפני עצמן – שאינם מצטרפים למעשר עם אלו שנולדו לפני אלול או לאחריו. טעמו של בן עזאי מבואר להלן.

ומציעים הסבר: אמר רבי חונה (רבי הונא, אמורא ארץ ישראל בדור הרביעי): טעמיה (במסירה שלפנינו: 'טעמ', וב'שרידי הירושלמי': 'טעמיה') דרבי מאיר – טעמו (נימוקו) של רבי מאיר (שאומר: באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה), – עד כאן הן (ב'שרידי הירושלמי': 'אין', ואין 'אין' אלא כתיב אחר תחת 'הן') מתמצות (ב'שרידי הירושלמי' כאן ובראש השנה: 'מתמצות') לילד מן הישנות – עד אחד באלול הבהמות מתמצות (גומרות) / מתמצות (משהות, מאחרות) ללדת ממה שהתעברו בשנה הקודמת שהסתיימה באדר, מיכן (מכאן) ואילך הן מתחילות לילד מן החדשות – מאחד באלול הבהמות מתחילות ללדת ממה שהתעברו בשנה הזו שהתחילה בניסן (בהמה טהורה דקה (עז, כבש) יולדת (זמן עיבורה) לחמישה חודשים (תוספתא בכורות א, י), ולכן בהמה שהתעברה בסוף אדר יולדת עד אחד באלול ובהמה שהתעברה בתחילת ניסן יולדת מאחד באלול ואילך).